

DE VOGELS VAN HET LAUWERSMEER

E. BOERMA

Een beknopt overzicht van voorkomende en waargenomen soorten.

INLEIDING

In dit artikel tracht ik een "checklist" samen te stellen van de, in het genoemde gebied voorkomende en waargenomen soorten. De gegevens die ik heb verzameld zijn afkomstig uit dagboeken, verslagen, Limosa, Vanellus, Vogeljaar, tellingen R.I.J.P., tellingen R.U. Groningen en Vogels in Friesland. Het zou te ver gaan, aan deze lijst de gedachte te verbinden dat er een mini-avifauna is ontstaan. Daarvoor is de tijd (nog) niet rijp. De gegevens zijn dan ook zeker niet compleet.

De gegevens die zijn verwerkt zijn afkomstig uit het gebied binnen de oude zeedijken en van de kust voor de Marnewal (Lauwerszeedijk). In het noordwesten geldt de weg door de Bantpolder als grens. Het gebied omvat dus zowel de groningse als de friese poldergronden.

De behandelde soorten zijn waargenomen na de afsluiting van de Lauwerszee in 1969. Er zijn gegevens verwerkt tot 1-1-1978.

Dat deze lijst zo veel soorten bevat komt o.a. door de hoge waarnemingsfrequentie.

Het is overigens niet zo zeer de rijkdom aan soorten die het gebied zo'n grote betekenis geeft. Van veel meer belang zijn de grote aantallen eenden, ganzen en steltlopers die in het gebied pleisteren. Dit vindt zijn oorzaak in het grote voedselaanbod en, niet in de laatste plaats, in de rust die er in het gebied heerst.

Verder kan gemeld worden dat er een boekje over het Lauwersmeer in voorbereiding is; een uitgave van de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, die in de loop van 1978 zal verschijnen. Hierin zal nader worden ingegaan op de internationale betekenis die het gebied voor de trekvogels heeft.

Ik wil diegenen bedanken die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van deze checklist. Speciale dank gaat uit naar Mennobart van Eerden voor zijn waardevolle adviezen.

Verklaring voor de gebruikte termen.

broedvogel: soort die in het gebied broedt.

jaarovogel: soort die het gehele jaar aanwezig is, maar niet broedt.

zomergast: soort die in de broedtijd aanwezig is, maar niet broedt.

wintergast: soort die in de winter aanwezig is.

doortrekker: (meestal tijdelijk) aanwezig in voor- en najaar.

winterhalfjaar: oktober - maart

zomerhalfjaar: april - september

R.I.J.P. = Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders

De schaalverdeling voor de broedvogels van het Lauwersmeer is als volgt ingedeeld:

Zeer schaars	1 - 10 paren per jaar
Schaars	10 - 25 " " "
Vrij schaars	25 - 50 " " "
Vrij talrijk	50 - 100 " " "
Talrijk	100 - 250 " " "
Zeer talrijk	250 en meer " " "

Voor niet-broedvogels is de schaalverdeling als volgt vastgesteld:

Zeer klein aantal	1 - 10 maximum per dag
Klein aantal	10 - 50 " " "
Vrij klein aantal	50 - 250 " " "
Vrij groot aantal	250 - 1 500 " " "
Groot aantal	1 500 - 10 000 " " "
Zeer groot aantal	10 000 en meer " " "

IJSDUIKER	Eén geval, op 15-12-1974 (Hoekstra, Limosa 50, nr. 1-2; 1977).
PARELDUIKER	Enkele winterwaarnemingen; de laatste op 20-3-1970 te Lauwersoog.
ROODKEELDUIKER	Wintergast in zeer klein aantal, vooral op de Waddenzee, maar ook wel op zoet water.
FUUT	Wintergast in vrij klein aantal, voornamelijk op de Waddenzee; op zoet water in klein aantal.
ROODHALSFUUT	Wintergast in zeer klein aantal; ook op zee.
KUIFDUIKER	Als vorige, doch nog schaarser.
GEOORDE FUUT	Doortrekker in zeer klein aantal, voornamelijk in de periode augustus - oktober.
DODAARS	Doortrekker en wintergast in klein aantal, vooral in de haven en in voormalige slenken.
VAAL STORMVOGELTJE	Drie gevallen: 23-12-1971, 29-9-1973 (vondst), 2-10-1973 (1 ex., vliegend).
NOORDSE STORMVOGEL	Eén vondst op 27-10-1973.
AALSCHOLVER	Nazomergast (juli-sept) in vrij klein aantal (max. ca. 300 ex.); buiten deze periode in zeer klein aantal.
KLEINE ZILVERREIGER	Eén geval: van 27-5-1972 tot 10-6-1972 zijn 2 ex. op diverse plaatsen waargenomen.
BLAUWE REIGER	Het gehele jaar door in klein aantal aanwezig.
PURPERREIGER	Doortrekker in zeer klein aantal (max. 5 ex., augustus 1975).
ROERDOMP	Als broedvogel niet bekend. Doortrekker in zeer klein aantal in de herfst (oktober).
ZWARTE OOIEVAAR	Eén geval bekend: op 28-8-1975 2 ex. bij Ennumazijl.
LEPELAAR	Doortrekker in vrij klein aantal. Maximaal werden in augustus ca. 120 ex. geteld.
FLAMINGO	Maximum aantal: 20 ex. Het aantal neemt jaarlijks toe (vermoedelijk ontsnapte vogels, doch herkomst onbekend).
WILDE EEND	Talrijke broedvogel. Doortrekker in zeer groot aantal (max. ca. 10 000; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend aantal.
WINTERTALING	Doortrekker in zeer groot aantal (max. ca. 60 000; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend aantal.
ZOMERTALING	Doortrekker in klein aantal.
KRAKEEND	Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in klein aantal.
SMIENT	Doortrekker in zeer groot aantal (max. ca. 60 000; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend aantal.

- PIJLSTAART Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker, vooral in september, in groot aantal (max. ca. 7000; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend aantal.
- SLOBEEND Schaarse broedvogel. Doortrekker in groot aantal, vooral in juni (max. ca. 1500; R.IJ.P.). Wintergast in klein aantal.
- TOPPEREEND Wintergast in zeer klein aantal, vooral in de haven en voor de sluizen.
- KUIFEEND Vrij schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in groot aantal (max. ca. 500; R.IJ.P.).
- TAFELEEND Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in groot aantal (max. ca. 5000; R.IJ.P.).
- WITOOGGEEND Twee gevallen. Op 28-10-1971 3 ex. in de haven (Vink, Limosa 46, nr. 1-2; 1973) en op 13-9-1977 verbleven liefst 7 ex. in het Nieuw Robbenget (R.IJ.P.).
- BRILDUIKER Wintergast, soms in groot aantal. Overzomert jaarlijks.
- IJSEEND Onregelmatige wintergast in zeer klein aantal op zee, soms ook op zoet water.
- GROTE ZEEËEND Gedurende het winterhalfjaar in zeer klein aantal; alleen op zee.
- ZWARTE ZEEËEND In winterhalfjaar regelmatig in klein aantal op zee; soms ook op zoet water.
- EIDEREEND In de zomer in klein aantal op zee; 's winters in vrij klein aantal. Soms in binnenland. Eén broedgeval in binnenland bekend.
- GROTE ZAAGBEK In herfst en winter meestal in klein aantal op zoet water. Individuen op zee overnachten soms in vrij groot aantal in het Lauwersmeer. Overzomert soms.
- MIDDELSTE ZAAGBEK Als vorige, vooral op zee. Overzomert soms.
- NONNETJE In zeer klein, soms in klein aantal herfst- en wintergast op zoet en zout water. Opvallend schaars!
- BERGEEND Vrij schaarse broedvogel. Doortrekker in vrij groot aantal.
- CASARCA Op 10-12-1972 1 ex. en in juli 1977 2 ex., waarvan 1 ex. tot in oktober werd waargenomen.
- GRAUWE GANS Doortrekker in vrij groot aantal, vooral in oktober en november (max. ca. 1500; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend aantal.
- KOLGANS Wintergast in vrij klein aantal.
- RIETGANS Wintergast in wisselend, soms vrij groot aantal.
- KLEINE RIETGANS Doortrekker in zeer klein aantal, vaak tussen andere soorten.
- ROTGANS Wordt in het winterhalfjaar alleen bij stormachtig weer waargenomen. Een enkel (ziek?) exemplaar overzomert soms.

BRANDGANS	Doortrekker in zeer groot aantal in oktober (max. ca. 50 000; R.IJ.P.). Wintergast in wisselend, soms vrij groot aantal.
CANADESE GANS	Op 6-6-1972 zijn 10 ex. waargenomen (C.N.A.).
ROODHALSGANS	Vrijwel jaarlijks in zeer klein aantal tussen brandganzen, maar wordt vaak niet opgemerkt.
INDISCHE STREEPGANS	Op 21-10-1977 werd 1 ex. waargenomen.
KNOBBELZWAAN	Zomergast in vrij klein aantal.
KLEINE ZWAAN	Herfst- en wintergast in wisselend aantal (max. ca. 700; R.IJ.P.).
WILDE ZWAAN	Herfst- en wintergast in zeer klein aantal.
WITTE PELIKAAN	Eén geval: op 5-8-1975 verbleef 1 ex. in de polder.
BUIZERD	Wintergast in klein aantal.
RUIGPOOTBUIZERD	Wintergast in zeer klein aantal.
SPERWER	Doortrekker en wintergast in zeer klein aantal.
HAVIK	Twee gevallen bekend: november 1975 en 31-7-1975.
ZWARTE WOUW	Op 26-5-1973, 3-6-1973 en 31-7-1975 werd telkens 1 ex. waargenomen.
RODE WOUW	Eind oktober 1975 en op 4-11-1977 werd deze soort vastgesteld.
ZEEAREND	In de maand december werd deze soort 3x aangetroffen en wel op 29-12-1973 en op 1 & 14-12-1977. Het betrof telkens een onvolwassen vogel.
WESPENDIEF	Doortrekker in zeer klein aantal, vooral in mei en augustus. Max. aant. 10 ex. op 26-5-1971.
BRUINE KIEKENDIEF	Vrij schaarse broedvogel. In de nazomer max. 84 ex. aanwezig (R.IJ.P.).
BLAUWE KIEKENDIEF	Doortrekker en wintergast in klein aantal.
GRAUWE KIEKENDIEF	Zeer schaarse broedvogel.
VISAREND	Doortrekker in zeer klein aantal.
SLECHTVALK	Wintergast in zeer klein aantal (max. 6 ex. in november 1977).
SMELLEKEN	Wintergast in zeer klein aantal.
BOOMVALK	Zomergast in zeer klein aantal.
TORENVALK	Broedvogel in klein aantal (nestkasten). Wintergast in vrij klein aantal.
PATRIJS	Vrij talrijke broedvogel.
KWARTEL	Zeer schaarse broedvogel.
FAZANT	Talrijke broedvogel.
KRAANVOGEL	Doortrekker in onbekend aantal. Wordt vrijwel alleen overvliegend waargenomen.

WATERRAL	Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker in zeer klein aantal.
PORSELEINHOEN	Eén visuele waarneming bekend (aug. 1977, E. Boekema).
WATERHOEN	Schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in klein aantal.
MEERKOET	Talrijke broedvogel. Wintergast in vrij groot aantal.
GROTE TRAP	Van 15-22 feb. 1970 1 ex. (R.IJ.P.), op 16-5-1972 werden 2 ex. waargenomen (P. van Dorssen).
SCHOLEKSTER	Talrijke broedvogel. Overtijende vogels soms in groot aantal.
KIEVIT	Zeer talrijke broedvogel. Doortrekker in zeer groot aantal.
ZILVERPLEVIER	Wintergast in klein aantal. Overzomert in zeer klein aantal. Doortrekker in soms vrij groot aantal.
GOUDPLEVIER	Doortrekker in vrij groot aantal, wintergast in klein aantal.
MORINELPLEVIER	Doortrekker in zeer klein aantal; in mei op bouwland.
BONTBEKPLEVIER	Vrij schaarse broedvogel. Doortrekker in vrij klein aantal.
KLEINE PLEVIER	Schaarse broedvogel. Doortrekker in klein aantal.
STRANDPLEVIER	Vrij schaarse broedvogel, buiten de broedtijd in zeer klein aantal.
NOORDELIJKE GRIJZE SNIP	Op 4-9-1971 werd deze soort voor de eerste maal in Nederland waargenomen (L.G. Groen, J.A. Loterijman, C.P. Sikkema; Limosa 45, 186).
STEENLOPER	Doortrekker in zeer klein aantal in de polder. Langs de zeedijk en in de haven wintergast in vrij klein aantal.
WATERSNIP	Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
POELSNIP	Enkele waarnemingen bekend, o.a. op 22-11-1975 (M. van Eerden).
BOKJE	Doortrekker in zeer klein aantal.
HOUTSNIP	Doortrekker in zeer klein aantal.
WULP	Zeer schaarse broedvogel. Wintergast in klein aantal. Op slaappleatsen in vrij groot aantal.
REGENWULP	Doortrekker in vrij klein aantal. Op slaappleatsen soms in groot aantal (max. 2950. in april).

GRUTTO	Zeer talrijke broedvogel. Doortrekker in groot aantal.
ROSSE GRUTTO	Doortrekker in vrij klein aantal.
WITGATJE	Doortrekker in vrij klein aantal.
BOSRUITER	Doortrekker in vrij klein aantal.
OEVERLOPER	Doortrekker in vrij klein aantal.
TURELUUR	Talrijke broedvogel. Doortrekker en wintergast in klein aantal.
ZWARTE RUITER	Doortrekker, soms in groot aantal (max. 1800 ex.).
GROENPOOTRUITER	Doortrekker in klein aantal.
KANOETSTRANDLOPER	Wordt incidenteel waargenomen.
PAARSE STRANDLOPER	Onregelmatige doortrekker in zeer klein aantal, op glooiingen in het havengebied en langs de zeedijk in het winterhalfjaar.
KLEINE STRANDLOPER	Doortrekker, soms in vrij groot aantal.
TEMMINCK'S STRANDLOPER	Doortrekker in zeer klein aantal, vooral in augustus.
AMERIKAANSE GESTREEPTE STRANDLOPER	Eén geval, van 4 tot 6 sept. 1971 (Loterijman, Limosa 45, 190).
SIBERISCHE GESTREEPTE STRANDLOPER	Eén geval, 6 sept. 1975 (M. van Eerden).
BONTE STRANDLOPER	Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal.
KROMBEK STRANDLOPER	Doortrekker in zeer klein aantal in mei, en in vrij klein aantal in de nazomer (max. 125 ex.).
DRIETEENSTRANDLOPER	Wordt incidenteel waargenomen.
BREEDBEK STRANDLOPER	Twee waarnemingen: 29 aug. 1976 en 28 mei 1977 (E. Boekema).
KEMPHAAN	Schaarse broedvogel. Doortrekker in groot aantal.
KLUUT	Zeer talrijke broedvogel. Doortrekker in klein aantal.
ROSSE FRANJEPOOT	Eén geval, op 20-11-1977 2 ex. in de haven.
GRAUWE FRANJEPOOT	Doortrekker in zeer klein aantal (max. 9 ex., 23-8-1975).
VORKSTAARTPLEVIER	Eén geval, op 24 en 25 juni 1977 (Spaans, v.d. Kamp c.s.).
GROTE JAGER	Eén geval, op 5-9-1973.
KLEINE JAGER	Toevallige doortrekker in de polder. Op 4-9-1976 werden 7 ex. geteld.
KLEINSTE JAGER	Eén geval, 17-11-1973 (M. van Eerden).
MANTELMEEUW	Jaarvogel in klein aantal. Na storm talrijker.

GROTE BURGEMEESTER	Twee gevallen, op 20-11-1977 1 ex (1 ^e k.j.; (M. van Eerden), op 25-12-1977 1 ex (2 ^e k.j.; E. Boerma).
KLEINE MANTELMEEUW	In het zomerhalfjaar in zeer klein aantal aanwezig.
ZILVERMEEUW	Vrij schaarse broedvogel. Buiten de broedperiode in klein aantal. Rond de haven in groot aantal; op slaappleatsen in vrij groot aantal.
KLEINE BURGEMEESTER	Eén geval, op 20-11-1977 1 ex (1 ^e k.j.; M. van Eerden).
STORMMEEUW	Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal, vooral in het havengebied. 's Zomers in vrij klein aantal aanwezig.
KOKMEEUW	Zeer talrijke broedvogel (ca. 9200 paar; R.IJ.P.). Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal, het meest in het havengebied.
DWERMEEUW	Schaarse broedvogel. Doortrekker in vrij klein aantal.
DRIETEENMEEUW	Gedurende het winterhalfjaar stormgast in klein aantal in het havengebied. Incidenteel in de polder.
ZWARTE STERN	Doortrekker in vrij klein aantal in de nazomer.
LACHSTERN	Eén geval, op 4-9-1976 1 ex. (E. Boekema, E. Boerma).
REUZENSTERN	1 ex. op 9-8-1971, 1 ex. op 17-7-1976 (E. Boekema), 2 ex. op 23-6-1974 (ad. in zomerkleed; M. van Eerden).
VISDIEF	Talrijke broedvogel. Doortrekker in klein aantal.
NOORDSE STERN	Schaarse broedvogel tussen visdieven.
DWERGSTERN	Voormalige broedvogel. Komt in de nazomer in klein aantal voor.
GROTE STERN	Heeft waarschijnlijk in de polder gebroed in 1976 (1 paar). Incidentele doortrekkers in de zomer.
KLEINE ALK	Twee gevallen. 1 ex. op 29-11-1974, 1 ex. half november 1975.
ZEEKOET	Enkele winterwaerhemingen, op zout water, voornamelijk na storm.
HOLENDUIF	Schaarse broedvogel in konijnenholen; doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
HOUTDUIF	Zeer schaarse broedvogel (grondnesten); doortrekker en wintergast in groot aantal.
TORTELDUIF	Onregelmatige zomergast in zeer klein aantal.

TURKSE TORTEL	Zomergast in zeer klein aantal.
KOEKOEK	Als broedvogel (nog) niet bekend. Doortrekker in zeer klein aantal.
KERKUIL	Op 1-11-1975 werd 1 ex. waargenomen.
VELDUIL	Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast, soms in klein aantal.
NACHTZWALUW	Eén geval, op 18-8-1974 werd een ex. opgejaagd door een torenvalk (J. Prop).
GIERZWALUW	Doortrekker, soms in groot aantal (augustus).
HOP	Eén geval, op 4-8-1971 een ex. langs de zeedijk.
DRAAIHALS	Doortrekker in zeer klein aantal.
VELDLEEUWERIK	Talrijke broedvogel. Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal.
STRANDLEEUWERIK	Wintergast, soms in vrij klein aantal (max. aantal geteld: 880 in 1973).
BOERENZWALUW	Schaarse broedvogel bij de sluizen en in de woonkern. Doortrekker in vrij klein aantal.
HUISZWALUW	Schaarse broedvogel bij de sluizen en in de woonkern. Doortrekker in vrij klein aantal.
OEVERZWALUW	Voormalige broedvogel. Mogelijk broedvogel van steilranden van sloten. Doortrekker in vrij klein aantal.
GROTE PIEPER	Eén geval, op 3-10-1977.
BOOMPIEPER	Doortrekker in zeer klein aantal.
GRASPIEPER	Talrijke broedvogel. Doortrekker en wintergast in groot aantal.
WATERPIEPER	Wintergast in zeer klein aantal.
OEVERPIEPER	Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
WITTE KWIKSTAART	Schaarse broedvogel. Doortrekker in vrij klein aantal.
ROUWKWIKSTAART	Doortrekker in zeer klein aantal (voorjaar).
GROTE GELE KWIK- STAART	Incidentele waarnemingen bekend; doortrekker in zeer klein aantal.
GELE KWIKSTAART	Talrijke broedvogel. Doortrekker in groot aantal.
ENGELSE GELE KWIK- STAART	Doortrekker in zeer klein aantal (mei).
NOORDSE GELE KWIK- STAART	Doortrekker in zeer klein aantal (mei).
KLAPEKSTER	Onregelmatige doortrekker en wintergast in zeer klein aantal. Soms talrijker (in 1975 max. 6 ex.).
WINTERKONING	Wordt incidenteel waargenomen.
HEGGEMUS	Doortrekker in klein aantal.
GROTE LIJSTER	Doortrekker in zeer klein aantal.
KRAMSVOGEL	Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal.

ZANGLIJSTER	Doortrekker in klein aantal.
KOPERWIEK	Doortrekker en wintergast in vrij groot aantal.
BEFLIJSTER	Doortrekker in zeer klein aantal.
MEREL	Mogelijke broedvogel van Lauwersoog. Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
TAPUIT	Doortrekker in klein aantal.
ROODBORSTTAPUIT	Doortrekker in zeer klein aantal.
PAAPJE	Mogelijk niet jaarlijkse broedvogel. Doortrekker in zeer klein aantal.
GEKRAAGDE ROODSTAART	Doortrekker in zeer klein aantal.
ZWARTE ROODSTAART	Zeer schaarse broedvogel. Jaarlijks 1 paar op de visafslag. Doortrekker in zeer klein aantal.
BLAUWBORST	Doortrekker in zeer klein aantal.
ROODBORST	Doortrekker in klein, wintergast in zeer klein aantal (Lauwersoog).
SNOR	Zeer schaarse broedvogel.
KLEINE KAREKIET	Vrij talrijke broedvogel.
BOSRIETZANGER	Vrij talrijke broedvogel.
RIETZANGER	Schaarse broedvogel.
SPOTVOGEL	Zeer schaarse broedvogel.
TUINFLUITER	Doortrekker in onbekend aantal.
GRASMUS	Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker in onbekend aantal.
FITIS	Schaarse broedvogel. Doortrekker in onbekend aantal.
GOUDHAANTJE	In 1975 als invasievogel ook in het Lauwersmeer.
GRAUWE Vliegenvanger	Doortrekker in zeer klein aantal.
BONTE Vliegenvanger	Doortrekker in zeer klein aantal.
KOOLMEES	Doortrekker en wintergast in klein aantal.
PIMPELMEES	Doortrekker en wintergast in klein aantal.
BAARDMANNETJE	Vrij schaarse broedvogel. Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
GRAUWE GORS	Zeer schaarse broedvogel.
RIETGORS	Vrij talrijke broedvogel. Doortrekker in vrij groot aantal.
IJSGORS	Doortrekker in vrij klein aantal.
SNEEUWGORS	Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
GROENLING	Doortrekker en wintergast, soms in vrij klein aantal.
PUTTER	Doortrekker en wintergast in klein aantal.

KNEU	Schaarse broedvogel. Doortrekker in vrij groot aantal.
FRATER	Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal. De soort kwam vlak na de afsluiting soms in groot aantal voor (10-12-1972: 7000 ex.).
BARMSIJS	Doortrekker in vrij klein aantal.
VINK	Doortrekker in vrij klein aantal.
KEEP	Doortrekker in zeer klein aantal.
HUISMUS	Schaarse broedvogel.
RINGMUS	Schaarse broedvogel.
SPREEUW	Zeer schaarse broedvogel. Doortrekker in groot aantal.
ZWARTE KRAAI	Als niet broedvogel het gehele jaar in klein aantal aanwezig.
BONTE KRAAI	Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal.
ROEK	Doortrekker in zeer klein aantal (oktober).
KAUW	Doortrekker in vrij klein aantal.
EKSTER	Zeer schaarse broedvogel.